

Шикула Ростислав Ростиславович, к.пед.н., доцент кафедри географії і туризму (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне), rostyslaf@gmail.com

СУЧАСНИЙ ПРИРОДНИЧИЙ МУЗЕЙ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті досліджено роль сучасного природничого музею закладу вищої освіти у підвищенні якості навчально-освітнього процесу. Розкрито цілі та завдання природничого музею університету: збирати, зберігати, вивчати, популяризувати і експонувати в освітніх, просвітницьких і наукових цілях матеріальні об'єкти навколишнього природного середовища. Визначено, що природничий музей еволюціонує разом із розвитком науки та виробничих технологій. Обґрунтовано здатність музею як соціокультурного інституту вирішувати завдання, які визначаються політикою держави у освітньо-науковій сфері.*

***Ключові слова:** засоби музейної педагогіки, сучасний природничий музей, музейна педагогіка, музей закладу вищої освіти, експонат, експозиція, фахова підготовка.*

Shykula Rostislav Rostislavovich, Ph.D in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Geography and Tourism (Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities, Rivne), rostyslaf@gmail.com

UNIVERSITY MODERN NATURAL MUSEUM

Abstract.

***Introduction.** The modern museum of the university is one of the many objects of cultural and educational sphere, it has its own peculiarities in the organization of educational space and social significance.*

***Purpose.** To distinguish and analyze modern forms of interaction between the student and the expositions of the natural museum.*

***Methods.** Today there is a process of rethinking the role and importance of the museum's representation of historical reality, museum objects, natural expositions, the culture of their construction and the museum itself in the context of the modernization of education, leading philosophical, cultural and artistic paradigms.*

***Results.** Summarizing the results of the study, we can conclude that in the world of museum studies there are rapid changes in the use of new technical means in the museum space. The Museum of Natural History is no longer used for sad contemplation of exhibits. In the absence of targeted funding for natural*

museums at universities, their digitization is carried out very slowly and mainly by the employees of the same museum. We believe that the slow development of the digital age in the walls of Ukrainian museums at universities is related solely to insufficient funding.

Originality. *The main mission of the Natural History Museum at the university is to complement the virtual reality in the perception of scientific information provided by museum facilities, because the museum, while performing the functions of an educational center, updates the content of education (natural in particular) in terms of its modernization. The analysis of the considered problem, showed its complexity, breadth and lack of study, pointed out the contradictions and insufficient systematic researches in the field of scientific, educational, socio-cultural, developing components of the museum, which influences the formation of the natural competence of the students of the university. In particular, the goals, trends, strategies of development of modern museums at universities and their role in science education have not been identified; no theoretical studies have been conducted and methodological foundations for the design of the system and methodology for the development of natural competence by museums have not been developed; development technologies are not presented; their role is not defined; approaches to systematic construction of natural education at regional level have not been developed; programs developed by scholars and practitioners are poorly focused on the use of the natural history museum's educational environment at the university in the professional training of future natural science teachers.*

Conclusion. *Regarding the digitization of the educational space in the natural museums at universities, it should be noted that there are no general tips for such a transformation. They must be designed individually for each museum, taking into account many factors, ranging from the type of museum, the nature of its collection, tasks, audience, place in the information space of the university, and project management capabilities within the museum, funding and more. However, it is possible for each museum to outline the range of tasks it sets for such a complex.*

Key words: *means of museum pedagogy; modern natural history museum; museum pedagogy; University Museum; exhibit; exposition; professional training.*

Сучасний музей закладу вищої освіти (ЗВО) – є одним з численних об'єктів культурно-освітньої сфери, який забезпечує організацію навчального процесу та виконує соціальну функцію. Музей ЗВО покликаний збирати, зберігати, вивчати, популяризувати і експонувати в освітніх, просвітницьких та наукових цілях матеріальні об'єкти навколишнього природного середовища. Музей ЗВО є установою науково-освітньою, він еволюціонує разом із розвитком науки та виробничих технологій. Історія свідчить про здатність музею як соціокультурного інституту вирішувати особливі завдання, які

багато в чому визначаються політикою держави у сфері природничої діяльності. У ХХІ ст. музей ЗВО почав виконувати роль посередника між теоретичною інформацією, що надає лектор, наукова і популярна література та студентом, він виконує функцією ілюстратора та «матеріалізатора» теоретичного матеріалу природничого змісту.

Метою нашої статті є дослідження ролі природничого музею закладу вищої освіти в підвищенні якості навчального процесу.

Проблеми сучасної освіти впливають з реалій стрімкого розвитку та діджиталізації суспільства. Сьогодні актуальними є питання: як буде розвиватися система освіти, в тому числі природничі спеціальності, які напрями стануть пріоритетними та забезпечать реальну освіту в контексті модернізації вітчизняної вищої школи. Найголовнішим завданням загальної та природничо-наукової освіти є формування і розвиток екологічно освіченої і ціннісно-орієнтованої особистості. При цьому, важливу роль у підготовці майбутніх учителів природничих дисциплін відіграють природничі музеї, створюючи певне соціокультурне розвиваюче середовище. Нині йде процес переосмислення ролі та значення музейного уявлення історичної реальності, музейних предметів, природничих експозицій, культури їх побудови і самого музею в контексті модернізації освіти, провідних філософсько-культурних і мистецьких парадигм [1].

Зазначимо, що музей став трактуватися як соціально-культурне явище, коли в ролі суб'єкта, який формує колекцію, виступає музейний працівник, в ролі другого суб'єкта – що сприймає музей – аудиторія, а тематичній експозиції відводиться роль посередника. Загалом відбувся поворот від моделі університетського музею як структурного підрозділу, який задовольняє кафедральні потреби в збереженні і використанні предметів навколишнього природного середовища в якості документальних інформативних засобів, до моделі навчально-презентаційної.

Основна місія природничого музею ЗВО – доповнення віртуальної реальності у сприйнятті наукової інформації, що здійснюється музейними засобами, адже музей, виконуючи функції освітньо-виховного центру, оновлює зміст освіти (природничої зокрема) в умовах її модернізації.

Проведений аналіз досліджуваної проблеми, засвідчив її складність, широту і невивченість, окреслив протиріччя і недостатність системних досліджень в галузі наукової, освітньої, соціокультурної, розвиваючої складових музею, що впливає на формування природничої компетентності студентів ЗВО. Зокрема, нині не виявлено цілі, тенденції, стратегії розвитку сучасних університетських музеїв та їх роль в організації природничої освіти; не проведено теоретичні дослідження та не розроблені методологічні основи проєктування системи і методики розвитку природничої компетентності майбутніх фахівців музейними засобами; не представлені технології розвитку; не визначена їх роль; не розроблені підходи до системної побудови природничої

освіти на регіональному рівні; програми, що розробляються науковцями і педагогами-практиками недостатньо орієнтовані на використання освітнього середовища природничих музеїв університетів у фаховій підготовці майбутніх спеціалістів, які будуть працювати у природничій сфері.

У сучасному музеєзнавстві сформувався термін «культурно-освітня діяльність», а це призвело до зміни ролі природничого музею в суспільстві. Стандартна мета музею – розвиток особистості людини музейними засобами, переорієнтувалася на виконання музеєм функції додаткового освітнього центру з дозвільно-розважальними завданнями для студентів. В період економічної нестабільності і адаптації установ освіти до ринкових відносин музеї ЗВО виявилися в ситуації свободи вибору своїх завдань, маркетингової стратегії і напрямків експозиційної, науково-просвітницької діяльності. Разом з тим, європейські фахівці ще в кінці минулого століття застерігали від зайвого захоплення теорією комунікацій, вбачаючи справжню мету музеїв у поширенні знання шляхом ненав'язливого інформування відвідувачів та екскурсантів. Однак, ми не погоджуємося з цією тезою, адже експозиції природничого музею Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука виконують переважно освітню-інформативну функцію на лекційних та практичних заняттях. Викладачі природничо-географічного і педагогічного факультетів Інституту педагогічної освіти університету систематично використовують у навчанні студентів експонати природничого музею (рис. 1).

Рис.1. Заняття на тему «Флора та фауна країн Середземномор'я» в природничому музеї Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

У нинішній час розвитку електроніки та електронних засобів комунікації природничі музеї університетів обладнують свої приміщення довідково-інформаційними зонами, де студенти можуть використовувати спеціально підготовлені місця для самостійної роботи з інформаційними ресурсами музею. Також студенти та екскурсанти можуть відвідати сайти музеїв та їхні сторінки у соціальній мережі. Окремі природничі музеї спеціально для власного інформаційного центру розробляють програми, що дозволять відвідувачам додати власну інформацію до бази даних музею [1].

Багато азійських [2], американських та європейських природничих музеїв, що співпрацюють із університетами та коледжами, почали активно долучати у експозицію інтерактивні компоненти. Наприклад такі природничі музеї як Natural History Museum у Лондоні [3], American Museum of Natural History у Нью-Йорку [4], Smithsonian National Museum of Natural History [5].

За попередньою домовленістю із природничими факультетами ЗВО, музеї надають свій простір для проведення лекційних занять та виконання лабораторних робіт. Засоби навчання, які вони пропонують вирізняються великою різноманітністю: тематичні електронні кіоски, що пояснюють окремі частини предметної експозиції, інформаційно-експозиційні середовища різноманітних природних ландшафтів, в яких відвідувач опиняється зануреним в віртуальний світ з конкретною тематикою, відтвореною у приміщенні природничого музею.

Для цього використовуються такі стандартні презентаційні засоби як монітори, сенсорні та проєкційні екрани, плазмові панелі. Особливу роль виконують спеціально виготовлені та вбудовані в експозицію модулі, що поєднують механічні та електронні елементи (наприклад, механічна комаха, яка ворухить лапами і крилами).

Серед українських природничих музеїв окремо варто відзначити Зоологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка, який належить до числа найстаріших університетських музеїв Європи, він першим запровадив віртуальні екскурсії по експозиційним залам [6]. Також спеціалізований сайт цього музею надає можливість вивчення окремих екземплярів (наприклад комах) за допомогою віртуального мікроскопу у онлайн збільшенні знімків високого розрішення.

Щодо осучаснення навчального простору у природничих музеях ЗВО, потрібно констатувати, що загальних порад для такої трансформації не існує. Вони повинні бути сформовані індивідуально для кожного музею, з урахуванням великої кількості факторів, починаючи від типу музею, характеру його колекцій, завдань, аудиторії, місця в інформаційному просторі ЗВО, та можливостей проектного менеджменту всередині музею, фінансуванням тощо. Проте, кожен музей може дотриматися таких рекомендацій щодо комплексу первинних завдань:

1. Полегшити орієнтацію студентів та відвідувачів у музейному просторі за допомогою схем, вказівників, етикетування;

2. Візуально оформити елементи середовища проживання тварин та ландшафти;

3. Посилити естетичну складову у доборі експозиційного матеріалу, добираючи не дрібні мухи та комарі, а крупні комахи;

4. Забезпечити експозицію музею інформацією та зображеннями експозиційних об'єктів у природному середовищі (роздрукованими фотографіями, плакатами для зіставлення і порівняння);

5. Доповнити сприйняття візуальної інформації звуковим супроводом. Для цього рекомендується робити короткий змістовний файл з інформацією про конкретний експонат, або експозицію тривалістю до 2-х хвилин (щоб не перевантажувати слухове сприйняття);

6. Розмістити mp3 файли у інтерактивній системі обладнання музею, на спеціалізованій сторінці у соціальних мережах та на відповідному сайті. Це допоможе усім бажаючим отримати той мінімум інформації, який дозволить отримати загальне уявлення про побачений об'єкт.

7. Надати структуровану та керовану наукову інформації про експонати природничого музею, сформувати у студентів базовий понятійний апарат профільної науки;

8. Надати коротку інформацію про роботу музею, переважна більшість якої традиційно залишаються прихованою від відвідувачів (інформація про експедиції, нові надходження, виготовлення експонатів);

9. Розкрити завдяки правильно об'єднаним групам експонатів музею, розвиток усього живого від простого до складного, показати розмаїття форм та видів живих організмів як результату тривалого еволюційного процесу;

10. Постійно оновлювати інформацію в електронній експозиції, з метою утримання уваги аудиторії;

11. Проводити екскурсійну роботу для школярів, абітурієнтів і студентів, як запоруку просвітницької, навчальної та педагогічної складової діяльності природничого музею ЗВО;

12. Технічно забезпечити доступ до інформації про музей ЗВО в мережі Інтернет;

13. Забезпечити електронний доступ до інформації про склад колекцій природничого музею ЗВО з метою надати наукову інформацію фахівцям в галузі природничих наук та музеєзнавства;

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що у світовому музеєзнавстві відбуваються стрімкі зміни у використанні в музейному просторі новітніх технічних засобів. Нині природничий музей не використовується для сумного споглядання на експонати, він став сучасним, пропонує нові форми подання інформації, зацікавлює нетрадиційним підходом у використанні колекцій та експонатів

під час освітнього процесу. В Україні, за відсутності цільового фінансування природничих музеїв ЗВО, їх діджиталізація проводиться повільно і переважно силами працівників того ж музею. Ми вважаємо, що повільний розвиток цифрової епохи в стінах українських музеїв ЗВО пов'язаний суто з недостатнім фінансуванням.

Список використаних літературних джерел

1. Акулич Е. М. Музей как социокультурное явление. URL : <http://ecsocman.hse.ru/data/550/594/1231/012.Akoulich.pdf> (дата звернення: 5.10.2019).
2. Музей природознавства Лі Конга Чіана. URL: <https://lkcnhm.nus.edu.sg/> (дата звернення: 6.10.2019).
3. Природничий музей у Лондоні. URL: <https://www.nhm.ac.uk/> (дата звернення: 7.10.2019).
4. Американський природничий музей. URL: <https://www.amnh.org/> (дата звернення: 8.10.2019).
5. Смітсонський національний природничий музей. URL: <https://naturalhistory.si.edu/exhibits/sea-monsters-uneearthed-life-angolas-ancient-seas> (дата звернення: 9.10.2019).
6. Зоологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка. URL : <https://zoo-museum-lnu.virtual.ua/ua/3d-tour/> (дата звернення: 14.10.2019).

References

1. Akulich E. M. Muzei kak sotsiokulturnoe yavlenie. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/550/594/1231/012.Akulich.pdf> (Last accessed: 5.10.2019) (In Russian).
2. Muzei pryrodoznavstva Li Konha Chiana URL: <https://lkcnhm.nus.edu.sg/> (Last accessed: 6.10.2019) (In Ukrainian).
3. Pryrodnychi muzei u Londoni. URL: <https://www.nhm.ac.uk/> (Last accessed: 7.10.2019) (In Ukrainian).
4. Amerykanskyi pryrodnychi muzei. URL : <https://www.amnh.org/> (Last accessed: 8.10.2019) (In Ukrainian).
5. Smitsonskyi natsionalnyi pryrodnychi muzei. URL: <https://naturalhistory.si.edu/exhibits/sea-monsters-uneearthed-life-angolas-ancient-seas> (Last accessed: 9.10.2019) (In Ukrainian).
8. Zoolohichni muzei Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Franka. URL: <https://zoo-museum-lnu.virtual.ua/ua/3d-tour/> (Last accessed: 14.10.2019) (In Ukrainian).

Рецензент: д.пед.н., професор Красовська О. О.